

George JIGLĂU

Sisteme electorale în societăți divizate etnic

Științe Politice

George JIGLĂU

Sisteme electorale în societăți divizate etnic

Lumen

Iași 2007

George JIGLĂU
Sisteme electorale în societăți divizate etnic

Editura Lumen este acreditată CNCSIS sub nr 003

Redactor: Morariu Irina Maria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale:

George JIGLĂU

Sisteme electorale în societăți divizate etnic

Editura Lumen

Bibliografie

Pag. 131

ISBN- 978-973-1703-78-7

Extras din volumul:

Jigla, G. (2007). Sisteme electorale in societati divizate etnic. Iasi, Romania: Lumen.

George JIGLĂU

Sisteme electorale în societăți divizate etnic

Lumen

Iași 2007

Extras din volumul:

Jigla, G. (2007). Sisteme electorale in societati divizate etnic. Iasi, Romania: Lumen.

Pagina lasata
intentionat goala

Extras din volumul:

Jigla, G. (2007). Sisteme electorale in societati divizate etnic. Iasi, Romania: Lumen.

CUPRINS:

CAPITOLUL 1. INTRODUCERE.....9

CAPITOLUL 2. FUNDAMENTARE TEORETICĂ.....17

2.1 CLASIFICAREA SISTEMELOR ELECTORALE	18
2.2 CONCEPTE ȘI ELEMENTE AJUTĂTOARE.....	22
2.2.1.1 <i>Vot ordinal și vot categoric</i>	22
2.2.1.2 <i>Vot strategic și vot sincer</i>	22
2.2.1.3 <i>Pragul electoral</i>	23
2.2.1.4 <i>Magnitudinea circumscripției</i>	24
2.2.1.5 <i>Importanța contextului social</i>	24
2.3 LIJPHART VERSUS HOROWITZ ȘI REILLY.....	26
2.3.1 <i>Consociaționismului lui Lijphart</i>	26
2.3.1.1 <i>Pilonizarea în societățile divizate</i>	27
2.3.1.2 <i>Elementele consociaționismului</i>	27
2.3.1.3 <i>Tipologia sistemelor democratice</i>	29
2.3.2 <i>Teoria centripetalismului la Horowitz și Reilly</i>	30
2.3.2.1 <i>Importanța culturii politice</i>	31
2.3.2.2 <i>Ierarhizarea grupurilor</i>	32
2.3.2.3 <i>Partidele etnice</i>	32
2.3.2.4 <i>Riscurile mobilizării electorale ridicate</i>	35
2.3.2.5 <i>Sistemul electoral – stimulent pentru moderație</i>	36
2.3.2.6 <i>Scopurile sistemului electoral</i>	37
2.3.2.7 <i>Beneficiile votului alternativ</i>	38
2.3.3 <i>Teoria lui Reilly</i>	40
2.3.3.1 <i>Condițiile reușitei sistemelor preferențiale</i>	40
2.3.3.2 <i>Diferențe între sistemele preferențiale</i>	41
2.3.4 <i>Controversa Horowitz și Reilly versus Fraenkel și Grofman</i>	42
2.4 ALTE CONSIDERAȚII TEORETICE	44
2.4.1.1 <i>Variante de reglementări instituționale</i>	44
2.4.1.2 <i>Pluralitatea simplă – varianta atipică</i>	45

CAPITOLUL 3. BAZE METODOLOGICE.....49

3.1 DIFERENȚA CANTITATIV-CALITATIV	50
3.2 METODA COMPARATĂ	50
3.2.1 Strategii de cercetare și riscuri în folosirea metodei comparate.....	51
3.2.2 Tehnici de analiză.....	53
Tabelul 3.1 TEHNICILE DE COMPARARE.....	54
3.2.3 QCA și algebra booleană.....	55
Tabelul 3.2.....	56
Tabelul 3.3	56
3.2.3.1 Avantajele QCA	57
3.2.3.2 Riscurile QCA	57
3.2.3.3 Variante ale QCA.....	58
3.2.3.4 Utilizarea computerizată a QCA	59
Tabelul 3.4.....	59
3.3 VARIABILE ȘI EȘANTION	60
3.3.1 Variabile dependente și independente	61
3.3.1.1 Variabila dependentă.....	61
3.3.1.2 Variabile independente care țin de sistemul electoral..	62
3.3.1.3 Variabile independente contextuale.....	65
3.3.2 Eșantionul și criteriile de eșantionare	68

CAPITOLUL 4. STUDII DE CAZ.....73

4.1 STUDII DE CAZ PENTRU CELE TREI SUBEȘANTIOANE	74
4.1.1 Australia.....	74
Tabel 4.1	77
4.1.2 Fiji.....	78
Tabel 4.2.....	81
4.1.3 Papua Nona Guinee.....	81
Tabel 4.3.....	85
4.1.4 Nigeria.....	85
Tabel 4.4.....	88
4.1.5 SUA.....	88
Tabel 4.5.....	90
4.1.6 Canada.....	90

Tabel 4.6.....	92
4.1.7 <i>Belgia</i>	93
Tabel 4.7.....	94
4.1.8 <i>Israel</i>	94
Tabel 4.8.....	97
4.1.9 <i>Letonia</i>	97
Tabel 4.8.....	99
4.1.10 <i>România</i>	99
Tabel 4.10.....	103
Tabel 4.11.....	107
4.2 MATRICEA DE DATE UTILIZATĂ ÎN ANALIZĂ.....	108
Tabel 4.12.....	108
CAPITOLUL 5. ANALIZA DATELOR.....	109
5.1 TURCIA ȘI ROMÂNIA, CAZURI CONTRADICTORII....	109
Tabel 5.1.....	109
5.2 RELAȚIA FORMULĂ ELECTORALĂ – CONFLICT.....	111
Tabel 5.2.....	111
5.3 ANALIZE PE COMBINAȚII DE VARIABILE INDEPENDENTE.....	112
5.3.1 <i>Formulă electorală - tradiție conflictuală</i>	112
Tabel 5.3.....	113
Tabel 5.4.....	114
Tabel 5.5.....	114
5.3.2 <i>Formulă electorală - partide etnice - fragmentare</i>	116
Tabel 5.6.....	116
Tabel 5.7.....	117
Tabel 5.9.....	118
5.3.3 <i>Formulă electorală - concentrare geografică - federalism</i>	119
Tabel 5.10.....	119
Tabel 5.11.....	120
Tabel 5.12.....	121
Tabel 5.13.....	122

5.4 ANALIZĂ GENERALĂ.....	122
Tabel 5.14	123
Tabel 5.15	124
5.5 CONCLUZII	125
5.5.1 <i>Limitele cercetării</i>	126
5.5.2 <i>Dezvoltări ulterioare ale cercetării</i>	127
BIBLIOGRAFIE:.....	129

CAPITOLUL 1

INTRODUCERE*

În prezent, aproape toate statele lumii sunt mixte din punct de vedere etnic, iar regimurile politice și sistemele de guvernare democratice predomină. Unul dintre cei mai buni indicatori pentru a măsura existența unei democrații reale într-un stat este modul în care statul respectă drepturile minorităților – cum sunt definite acestea, cum se definește pe sine însuși în raport cu minoritățile naționale, fie că este vorba de imigranți, băștinași sau minorități etnice prezente pe teritoriul respectiv de secole. Un element fundamental al oricărui sistem democratic este sistemul electoral, prin care se determină cine guvernează și, implicit uneori, cum este abordată problema minorităților. De asemenea, prin sistemul electoral se determină gradul de reprezentare a minorităților, se pot institui praguri electorale care să limiteze accesul lor în Parlament sau se pot acorda locuri preferențiale. Magnitudinea circumscripțiilor, corelată cu gradul de concentrare geografică a unei minorități, poate influența semnificativ rezultatul unor alegeri, din perspectiva acesteia. Modul în care este creionat sistemul electoral este, deci, un bun indicator al felului în care statul abordează chestiunea minorităților.

Corectitudinea alegerilor poate fi rezumată astfel: sistemul electoral, așa cum a fost stabilit el de către autoritățile statului, în mod legal, trebuie să funcționeze de la sine, fără nici un fel de intervenție ulterioară din exterior. Pe scurt: absența fraudei. Acest lucru nu presupune neapărat proporționalitatea rezultatelor. Nimeni nu poate spune că alegerile din Marea Britanie, unde există un sistem bazat pe pluralitate simplă, nu sunt corecte, chiar dacă acest sistem este unul care dă, de regulă, rezultate disproporționate, raportat la votul alegătorilor. Totuși, proporționalitatea este unul dintre

* Le mulțumesc lui Szasz Zoltan Alpar și lui Sergiu Gherghina pentru ajutorul lor în realizarea acestei cercetări.

atributele care este bine să caracterizeze un sistem electoral. Pe lângă gradul de proporționalitate, reprezentativitatea celor aleși depinde de cât de substanțială a fost prezența la vot, dar nimeni nu poate spune că alegerile cu o prezență la vot de 60% nu au fost corecte doar din cauza prezenței mai reduse. De altfel, cu excepția statelor în care votul este obligatoriu, precum Australia, o prezență de 60% este considerată mulțumitoare.

Importanța sistemelor electorale este mare și din cauza impactului pe care îl are asupra altor aspecte ale sistemului politic dintr-un stat. Mulți autori, începând cu Maurice Duverger, au asociat tipul de sistem electoral cu stabilitatea și fluiditatea deciziilor unui guvern, argumentându-se că un sistem care, prin modalitatea de transformare a voturilor în mandate parlamentare, oferă o majoritate confortabilă unei singure forțe politice, ușurează mecanismele de luare a deciziilor la nivel executiv și legislativ. O legătură importantă există și între sistemul electoral și sistemul de partide. Deși aceasta este aproape unanim recunoscută, dezbaterea privind rolul sistemului electoral (dacă funcționează ca variabilă dependentă sau independentă) continuă, însă relația pare mai degrabă reciprocă decât unidirecțională. Concluziile de până acum sunt că sistemele proporționale sunt asociate cu un număr mai mare de partide, în timp ce sistemele majoritare, precum cel folosit în Marea Britania sau SUA sunt asociate cu un număr mai mic de partide parlamentare (nu s-a demonstrat vreo influență a sistemului electoral asupra numărului de partide înregistrate dintr-un stat).

Reglementările instituționale au o importanță sporită în statele eterogene, reprezentând unul dintre factorii care pot face diferența între o societate divizată de-a lungul clivajelor etnice, religioase, lingvistice sau rasiale, în care subzistă premisele unui conflict civil, și o societate în care aceste diferențe sunt respectate și incluse într-o ordine socială care asigură cooperarea și buna înțelegere între indivizii care au o origine etnică diferită sau care practică o religie diferită. Pe scurt, cadrul instituțional poate face diferența între divizare etnică, care duce, de cele mai multe ori, la tensiuni și conflicte violente, și diversitate etnică, care stă la baza creării unei

culturi bogate, a sentimentului de acceptare reciprocă și de cooperare.

Un alt aspect deosebit de important îl reprezintă cultura politică. De multe ori, diferențele de cultură politică dintre societăți, regiuni sau continente explică de ce indivizii sunt înclinați să caute cooperarea, pentru binele comun, sau, din contră, pun înaintea diferențele dintre ei, acordându-le o importanță adeseori mult mai mare decât ar fi cazul sau conotații care adâncesc în mod artificial diferențele dintre ei. Cultura politică ne ajută să înțelegem de ce o societate eterogenă de-a lungul a trei nivele – etnic, religios și lingvistic – precum cea elvețiană, are mult mai puține șanse de a se confrunta cu tensiuni între „segmente”, așa cum numește Arend Lijphart comunitățile diferite care compun o societate eterogenă, decât o societate dintr-un stat african, unde conflictele bazate pe diferențele etnice sau religioase predomină.

Pe lângă reglementările instituționale și cultura politică, al treilea factor care influențează relațiile interetnice dintr-un stat este moștenirea istorică, care are un impact direct asupra primelor două. Luând forma tradiției, ea influențează modul în care este configurat cadrul instituțional dintr-un stat, mai ales dacă acesta a fost stabil de-a lungul timpului, fără schimbări radicale de regim. De asemenea, conflictele din trecut dintre două națiuni sau două grupuri etnice devin, de regulă, elemente de tradiție, influențează valorile culturale și modul în care membrii grupurilor se raportează unii la ceilalți. Dacă relațiile au fost dominate de tensiuni, conflicte, violențe, atunci reglementările instituționale pot aplana doar cu dificultate tensiunile, care devin mai degrabă un element identitar pentru membrii fiecărui grup. Tensiunile izvorăsc, de cele mai multe ori, din conflictele pentru teritorii sau pentru supremație. O altă sursă de tensiuni este statutul superior, la un moment dat, al unuia dintre grupurile etnice dintr-un stat, poziție pe care a folosit-o pentru a-i domina pe membrii celui alt grup. Cazuri aparte sunt reprezentate de invaziile marilor puteri pe teritorii locuite de populații indigene, urmate de colonizări și masacrarea indigenilor. Nemulțumirile legate de trasarea granițelor după Războaiele Mondiale sau după conflicte

regionale de amploare pot sta, de asemenea, la baza tensiunilor de astăzi. Aceste momente de istorie depind, însă, în bună măsură, tot de cadrul instituțional sau de cultura politică din acel moment. Acest fapt arată că factorii de decizie trebuie să acorde atenție sporită modului în care sunt concepute aspectele instituționale din cadrul sistemului social, și în special ale celui politic, acestea determinând în bună măsură evoluția unei societăți.

Din nevoia de reprezentare, minoritățile naționale sau etnice formează, de regulă, partide etnice, care participă în alegerile locale sau generale. Aceste formațiuni au cel mai mare succes în state unde este folosit un sistem electoral proporțional, iar o condiție foarte importantă este ca minoritatea să reprezinte cel puțin 3% din numărul populației, pentru a avea șanse să depășească pragul electoral, acolo unde el există. Concentrarea geografică a populației minoritare constituie un avantaj, mai ales în cazul alegerilor locale. În cazul în care minoritarii dețin majoritatea într-o regiune, ei nu vor avea probleme în a câștiga posturile de conducere din administrația locală, precum și mandatele parlamentare. Acest avantaj ar putea fi anihilat doar de dezbinarea politică a comunității. Dacă două partide ale aceleiași minorități propun candidați pentru aceeași funcție, este posibil ca postul să revină unui partid care reprezintă minoritatea în regiune, dar care are sprijinul tuturor persoanelor care nu aparțin etniei majoritare din zonă.

Există autori care consideră că democrația nu poate funcționa într-o societate multi-etnică. Primul a fost John Stuart Mill, care afirma că instituțiile libere, democratice, nu pot funcționa într-un stat multinațional, pentru că nu este asigurat „spiritul unitar”, necesar guvernării reprezentative.¹ Mill a fost doar primul care a considerat că diferențele culturale dintre națiuni sau dintre grupuri

¹ „Instituțiile libere sunt aproape imposibile într-o țară formată din naționalități diverse. Opinia publică unitară, necesară funcționării guvernării reprezentative, nu poate exista între oameni cărora le lipsește solidaritatea, mai ales dacă citesc și vorbesc limbi diferite”. Vezi J.S. Mill, *Considerations on Representative Government*, citat de Arend Lijphart, *Democrația în Societățile Plurale* Iași, Polirom, 2002, p. 34.

etnice diferite nu pot fi înglobate într-un sistem democratic. Filosoful englez consideră că omogenitatea etnică a unei societăți este una dintre condițiile prealabile pentru funcționarea cadrului instituțional democratic, în timp ce abordările moderne privesc relația dintre democrație și instituții, pe de o parte, și eterogenitatea etnică, de cealaltă parte, în sens invers, încercând să determine ce reglementări instituționale reduc șansele de apariție a conflictelor interetnice violente sau aplanează tensiunile acumulate de-a lungul istoriei între două națiuni sau grupuri etnice care trăiesc în cadrul aceluiași stat. Un alt autor, M. G. Smith, face o afirmație similară. El spune că diversitatea culturală în cadrul unei societăți va avea drept consecință reglementarea nedemocratică a relațiilor dintre grupuri, pentru că acestea vor simți nevoia de a deține o poziție dominantă.²

În ciuda acestor opinii mai degrabă pesimiste ale autorilor menționați și a faptului că aproape toate statele lumii sunt eterogene din punct de vedere etnic, multe dintre ele sunt democrații. Deși violențele interetnice sunt des întâlnite, este limpede faptul că eterogenitatea etnică, religioasă sau culturală nu este o condiție suficientă pentru apariția acestor conflicte. De multe ori, contextul politic, interesele economice, tipul de regim – democratic sau nedemocratic – sau obiectivele și modul de acțiune al elitelor politice contribuie în mare măsură la izbucnirea unor conflicte violente. Ceea ce este foarte important pentru o minoritate este să aibă acces la procesul de luare a deciziilor. Cu alte cuvinte, să fie reprezentată. Sistemul electoral este componenta sistemului politic care, prin metoda de transformare a voturilor exprimate în mandate, prin existența și nivelul pragului electoral sau prin magnitudinea circumscripției, permite sau împiedică prezența minorităților în

² „Diversitatea culturală sau pluralitatea impune în mod automat necesitatea structurală de dominare din partea unuia dintre segmentele culturale. Această necesită o reglementare non-democratică a relațiilor de grup”. Vezi Lijphart, *op.cit.*, 2002, p. 35. De asemenea, Horowitz dă mai multă atenție considerațiilor lui Smith. Vezi Donald L. Horowitz, *Ethnic Groups in Conflict*. Berkley /Los Angeles, University of California Press, 1985, pp. 136-139.

cadrul mecanismelor de luare a deciziilor. De aceea, importanța sistemului electoral într-o societate multi-etnică este foarte mare.

Lucrarea de față își propune să studieze relația dintre sistemul electoral și existența sau absența conflictului în societăți eterogene din punct de vedere etnic, precum și acele elemente ale contextului socio-politic care mediază această relație. Modul în care este conceput un sistem electoral poate oferi stimulente fie pentru moderație și conviețuire pașnică, fie pentru radicalizare și o atitudine ostilă între gupurile etnice.

Ipotezele care stau la baza cercetării au menirea de a identifica sensul relației dintre sistemele electorale, elementele contextuale și conflictul interetnic. Ipoteza principală este că sistemele electorale preferențiale, care obligă competitorii din alegeri (candidați individuali sau partide) să obțină o susținere cât mai largă la nivel social pentru a-și maximiza câștigul, contribuie la aplanarea tensiunilor interetnice din societățile divizate. Am ales formularea ipotezei în conformitate cu teoriile lui Donald Horowitz și Benjamin Reilly, pentru că, după cum se va observa în capitolul următor, aceștia pun un accent mult mai mare pe sistemul electoral decât alți autori care studiază efectele unui anumit sistem electoral în astfel de societăți.

Ipotezele secundare includ și elemente contextuale. Astfel, o primă ipoteză secundară este că o organizare federală a statului și un grad înalt de concentrare geografică a minorității determină apariția conflictelor interetnice, indiferent de sistemul electoral folosit. A doua ipoteză secundară stabilește o relație între existența a cel puțin unui partid care să își asume reprezentarea minorității și conflict. Astfel, indiferent de sistemul electoral folosit, existența unui astfel de partid favorizează absența conflictului.

Pentru testarea acestor ipoteze, este necesară prezentarea, pentru început, a fundamentării teoretice a cercetării. Astfel, în capitolul 2 voi expune teoriile lui Arend Lijphart, Donald Horowitz, Benjamin Reilly, William Riker, dar și considerații venite din partea altor autori pe marginea efectelor pe care sistemele electorale le au în societățile eterogene din punct de vedere etnic. Capitolul 3 prezintă

bazele metodologice ale cercetării, incluzând o descriere amplă a metodei comparate și a celor mai noi evoluții ale acesteia, precum și identificarea variabilelor necesare pentru testarea relațiilor din ipoteze. La finalul capitolului 3 este prezentat eșantionului teleologic de state incluse în analiză și criteriile de selectare a acestora. Capitolul 4 conține studiile de caz necesare pentru colectarea informațiilor care stau la baza codării cu precizie a variabilelor identificate ca fiind relevante. În fine, ultimul capitol este destinat analizei datelor colectate și identificării concluziilor cercetării.

Pagina lasata
intentionat goala

Extras din volumul:

Jigla, G. (2007). Sisteme electorale in societati divizate etnic. Iasi, Romania: Lumen.

CAPITOLUL 2

FUNDAMENTARE TEORETICĂ

Acest capitol prezintă fundamentarea teoretică a lucrării de față. Pentru început, voi clasifica și voi prezenta pe scurt sistemele electorale, indicând similitudinile și diferențele dintre acestea. Înainte de a trece la prezentarea detaliată a principalelor curente teoretice, voi defini și voi analiza pe scurt câteva concepte pe care le folosesc pe parcursul lucrării. Pentru aceasta, am recurs în principal la definițiile lui Rein Taagepera și Mathew S. Shugart. Voi trece apoi la prezentarea curenților teoretice care abordează problematica sistemelor electorale și a cadrului instituțional, în general, în societățile eterogene din punct de vedere etnic. Principalii autori pe care îi voi lua în discuție sunt Arend Lijphart, pe de o parte, și Donald Horowitz și Benjamin Reilly, de cealaltă parte. În timp ce Lijphart mizează pe reprezentarea proporțională, Horowitz și Reilly consideră că o formulă preferențială este mai potrivită pentru societățile divizate. Pe lângă prezentarea detaliată a principalelor două curente teoretice menționate, voi prezenta și alte elemente teoretice sau curente de opinie relevante, precum variantele de reglementări instituționale ale lui Andrew Reynolds și Benjamin Reilly sau pledoaria lui William Riker în favoarea pluralității simple. De asemenea, voi prezenta o controversă actuală dintre Horowitz, pe de o parte, și Jon Fraenkel și Bernard Grofman, de cealaltă parte, care și-a consumat ultimul episod în iunie 2006, dezbateri relevante pentru că are în centru situația din Fiji, unul dintre statele incluse în eșantionul alcătuit pentru analiză.

Eqpvkpwctgc "ceguvwk" xqnwo "q" rwvg k
volumul de pe

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

ucw "fkp" nkdt tkkng "pqcuvtg" r

**Conținutul acestui volum nu
reprezintă în mod necesar
punctul de vedere al Editurii
Lumen sau al finanțatorilor**

ISBN 973-1703-78-0

9 789731 703787

Publicat cu finanțarea:

media
LUMEN
www.EdituraLumen.com

www.EuroMarket.ro
Design, Prints, Web sites
E-commerce applications